

Фрасинюк Ольга

**Культурні цінності, повернуті Д. Щербаківським
із Москви у 1922 році**

(ящик № 1783, зібраний 23–24 серпня 1922 р.)

Уперше публікується опис вмісту ящика № 1783 з церковними цінностями, повернутими Д. Щербаківським з Держхрану Мінфіну СРСР (м. Москва) у вересні 1922 р.

Ключові слова: особовий фонд Д. Щербаківського; культурні цінності; церковні цінності; Держхран Мінфіну СРСР.

Для українського народу, який 1991 р. нарешті здобув незалежність, надзвичайно важливим завданням стало виявити, вивчити і повернути величезний пласт документів та культурних пам'яток, які відклалися у державних скарбницях та приватних колекціях в інших країнах.

Правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей регулює прийнятий 1999 р. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», який спрямований на охорону, збереження і примноження національного культурного надбання [Закон України, 1999 р.]. Того ж року Кабінетом Міністрів України було затверджено програму «Культурні цінності України. Втрати. Шляхи повернення». Також було започатковано видання науково-документальної серії книг, присвячених проблемам повернення та реституції культурних цінностей в Україну, а саме: «Повернення культурного надбання України: документи свідчать», «Доля культурних скарбів України під час Другої світової війни, архіви, бібліотеки, музеї».

Значна частина культурних цінностей українського народу у різні часи і за різних обставин відклалися у Росії. Незважаючи на комплекс заходів щодо їх повернення, там досі зберігаються неоціненні скарби нашої нації – архіви, твори мистецтва, предмети музейного значення, археографічні та етнографічні колекції. На сьогодні видається науково-документальна серія «Українські культурні цінності в Росії. Документи свідчать». У рамках цієї серії науковцями було підготовлено і видано друком низку праць [Українські культурні цінності в Росії..., 1996; 2002; 2006; Кот, 1996].

Перших непоправних втрат об'єктів матеріальної та духовної культури українська культура зазнала на початку 1922 р., коли Уряд УСРР, згідно з декретом Президії ВЦВК РСФРР від 23 лютого 1922 р. «Про

вилучення церковних цінностей у фонд допомоги голодуючим», проводив конфіскацію предметів релігійного культу. Декрет мав на меті допомогу населенню деяких регіонів України, Росії та Казахстану, яке потерпало від голоду, Українські культурні цінності вивозилися до Росії. Значна частина їх належала до числа визначних пам'яток історії та культури. Як слушно зазначив М.Ф. Біляшівський: «... Україна позбавлялася якраз того, що дає її народові національне обличчя, губила свої скарби, губила назавше» [Кот, Нестуля, 1996, с. 15].

Наприкінці липня 1922 р. кампанію з вилучення церковних цінностей було завершено. За офіційними даними по УСРР, держава отримала понад 3 пуди золота, понад 3105 пудів срібла, 858 діамантів (заг. вага 1469 каратів), інші коштовні каміння та метали, що було оцінено на суму понад 834 тис. карбованців золотом [Мовчан, 2007].

Коли стало відомо, що поряд із предметами церковного ужитку було вилучено культурні цінності, що мали художнє та історичне значення, діячі культури та органи охорони пам'яток порушили питання про перегляд цих речей у сейфах і сховищах фінансових органів РСФРР у Москві.

31 липня 1922 р. Д.М. Щербаківський отримав мандат, яким Всеукраїнська Академія наук доручала йому, хранителю Першого Державного Музею в Києві, вести справу повернення до Києва історико-художніх цінностей, які були взяті з музеїв церковної старовини Києво-Печерської Лаври і Софійського собору комісією з вилучення церковних цінностей, та перевезти їх до Києва.

Восени 1922 р. у Держхрані Мінфіну СРСР (м. Москва) комісією у складі Д. Щербаківського, А. Середи та О. Степанової було переглянуто 3730 пудів церковних цінностей, з яких відібрано 3077 пам'яток і перевезено у 29 скринях в Україну [Нестуля, 1995, с. 150-151]. Роботу комісії та процес повернення речей в Україну описала О.В. Бузько в статті «Архівні документи про повернення церковних цінностей в Україну» [Бузько, 2015, с. 7-14]. Архівні документи, присвячені збереженню та поверненню церковних цінностей, опублікувала Г.О. Станіцина у низці статей [Станіцина, 2006; 2007; 2008]. Усі цінності були передані до приміщення Першого Державного Музею для дослідження спеціальною комісією фахівців ВУАН, до складу якої входив Д.М. Щербаківський. Комісія упродовж 1923 р. провела наукове обстеження повернутих речей. Результати досліджень були надруковані у спеціальних мистецтвознавчих дослідженнях [Щербаківський, 1924а; 1924б; 1926; Нестуля, Верезомська, 2008].

Завдяки проведеній роботі духовна скарбниця України поповнилася високохудожніми творами, багато з яких мали виняткове історичне значення.

Вважаємо за доцільне оприлюднити у цій публікації списки музейних речей, відібраних і повернутих в Україну у 1922 р. Ці списки зберігаються в особовому фонді Д.М. Щербаківського у Науковому архіві Інституту археології НАН України. Хоч і короткі за змістом, вони мають неоціненне значення для дослідників, оскільки містять важливі деталі, а саме: століття (іноді рік) виготовлення речі, ім'я майстра чи донатора та географічне місце використання.

Списки складені власноруч Д.М. Щербаківським, мова – російська. Почерк подекуди нерозбірливий, що ускладнило дослідження. Описи склалися нашвидкуруч на окремих аркушах паперу сірого та жовтого кольорів різного формату. Деякі з аркушів зазнали «згасання тексту», в багатьох місцях є пошкодження.

Ящик № 1783 (зібраний 23–24 серпня 1922 р.) містив 174 зазначені в описі предмети загальною вагою 6 пудів 2 фунти (близько 100 кг). Чиста вага предметів – «3 пуди 37 ф. 48 золотників» (близько 50 кг) [Архів Д.М. Щербаківського, Спр. 170].

Ящик супроводжується «накладною», її зміст подано нижче із збереженням мови, стилю і правопису архівного документа.

Текст документів уперше публікується у повному обсязі зі збереженням авторської орфографії та пунктуації. У випадках скорочення слів у документі їх доповнення подається упорядником у квадратних дужках, нерозіbrane слово позначається крапками.

«НАКЛАДНАЯ

Серебро

№ 1783

Наименование Серебро антикварное. Музейные вещи.

174 предмета

Вес 3 пуда 37 фунтов 48 золотников

25 августа 1922 г.

Весовщик ...підпис

Контролер ...підпис

Ведомость № 91

КЛАДОВАЯ № 9

Контр. № 2

ГосХран № 1»

Опис
вмісту ящика № 1783 з речами, повернутими
з Держхрану Мінфіну СРСР (м. Москва) у вересні 1922 р.

№.№ з/п	Назва і опис предмета	Походження
23 августа		
1.	Потир среб[ряный] со следами гравировки с лето[писью] 1811 г.	Кремеч[угская] губ[ерния]
2.	Дискос среб[ряный] золоч[еный] сверху с гравир[ованным] изобр[ажением] и чекан[ным] поддоном с летописью 1798 г.	Крем[енчугская] губ[ерния]
3.	Три угла и сред[няя] часть окл[ада] Еван[гелия] среб[ряные] гравиров[анные] XVII в.	Новгор[од]-Северский уезд
4.	Верх[няя] часть потира среб[ряная] частью золоч[еная] гравир[ованная] и чекан[ная] с 4 грав[ированными] изобр[ажениями] поломана и обр[амлена] медной полоской XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
5.	Поддон сер[ебряный] чекан[ный] с облом[анными] иконками пол[овины] * XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
6.	Оправа дерев[яного] креста с ручкой 1789 г.	[Новгород-Северский уезд]
7.	Фигура ангела подвесная 2х сторонняя чекан[ная] мест[ами] золоч[еная] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
8.	3 угла и сред[няя] часть окл[ада] Еван[гелия] среб[ряные] гравир[ованные] нач[ала] XVIII в.	Новгород-Северский уезд
9.	4 угла окл[ада] Еван[гелия] золоч[еные] чек[анные] ср[едины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
10.	3 угла окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] чек[анные] к[онца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
11.	2 угла окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] чек[анные] кон[ца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
12.	2 угла и ср[едняя] часть окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] чек[анные] 2 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
13.	2 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] золоч[еные] с летописью 1688 г.	[Новгород-Северский уезд]
14.	3 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] золоч[еные] гравир[ованные] 1-ая пол[овина] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
15.	4 угла окл[ада] Ев[ангелия] сер[ебряные] частью золоч[еные] (чек[анные]) 1730 г.	[Новгород-Северский уезд]
16.	4 угла окл[ада] Еван[гелия] золоч[еные] чекан[ные] пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
17.	4 угла окл[ада] Ев[ангелия] чекан[ные] пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
18.	3 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] чекан[ные] с летописью полов[ины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
19.	4 угла окл[ада] Ев[ангелия] гравир[ованные] конца XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
20.	4 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] золоч[еные] гравир[ованные] 1 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
21.	2 сред[ние] части окл[ада] Ев[ангелия] сер[ебряные]	Нов[город]-Сев[ерский] уезд
22.	грав[ированные] к[онца] XVIII в.	
23. 24.	2 сред[ние] части окл[ада] Ев[ангелия] золоч[еные] чек[анные] пол[овины] XVII в.	[Новгород-Северский уезд]
25.	Один угол окл[ада] Ев[ангелия] сер[ебряный] грав[ированный] киевск[ого] маст[ера]	[Новгород-Северский уезд]
26.	Фрагменты накладок к Ев[ангелию] сер[ебряные] с	[Новгород-

* Тут і далі у документі автор має на увазі *середины*...

	гравир[ованной] летописью 1746 р.	Северский уезд]
27. 28. 29.	Две накладки на корешок Еванг[елия] 1 сер[ебряная], другая золоч[еная], обе чекан[ные] и 1 застежка к Ев[ангелию] литая пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
30.	Поддон сер[ебряный] частью зол[оченый] чек[анный] 2 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
31.	Чарочка сер[ебряная] зол[оченая] чек[анная] нач[ала] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
32.	Крест выносн[ой] сер[ебряный] гравир[ованный] без рукояти конца XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
33.	Поддон к кресту сереб[ряный] чек[анный] пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
34.	Три части венца с короной сер[ебряные] золоч[еные] чек[анные] нач[ала] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
35.	Дарохранит[ельница] сереб[ряная] частью золоч[еная] чекан[ная] с 1 фигурой, изломана, 2-ой ярус не полный 1766 р.	[Новгород-Северский уезд]
36.	Венец большой с об[раза] Б[ожьей] М[атери] зол[оченый] чек[анный] конца XVIII в. поломан	[Новгород-Северский уезд]
37.	12 частей (доски и корешки) окл[ада] Ев[ангелия] сереб[ряные] частью золоч[еные]. Доски прорезаны гравир[ованы], углы частью гравир[ованы], частью глад[кие] [...]. Литые фигуры 2 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
38. 39. 40.	3 ложки сер[ебряные] золоч[еные] гравиров[анные] одна с летописью 1798 г.	Козел[ецкий] уезд
41.	2 застежки с окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] лит[ые] пол[овины] XVIII в.	Неизв[естно]
42.	2 заст[ежки] сер[ебряные] част[ью] зол[оченые] пол[овины] XVIII в.	[Неизвестно]
43. 44.	2 заст[ежки] разл[ичных] 1 сер[ебряная] 2-ая золоч[еная] литые сред[ины] XVIII в.	[Неизвестно]
45.	Застежка в виде фигуры литая 1787 г.	[Неизвестно]
46.	2 овальные накладки зол[отые] литые XVIII в.	[Неизвестно]
47.	2 верхушки от дарохр[анительницы] грав[ированные] зол[оченые]	[Неизвестно]
48.	Кон[...] с летоп[исью] сер[ебряная] поломанная	[Неизвестно]
49. 50. 51.	2 ложки и рукоятка с летописью золоч[еные]	[Неизвестно]
52.	Диско сер[ебряный] золоч[еный] поддон чекан[анный], местами ажурный, верх гравиров[анный] 1790 г.	Луганск[ий] уезд
53.	Дарохранител[ьница] сер[ебряная] частью золоч[еная] чекан[ная] 2-х ярус[ная] 2 пол[овины] XVIII в.	г. Чернигов
54.	Оправа дерев[яного] креста сер[ебряная] грав[ированная] с [...] ажур[ным] укр[ашением] на кон[...] внутри	[г. Чернигов]
55.	Крест выносн[ой] сереб[ряный] грав[ированный] с витой ручкой ср[едины] XVIII в.	[г. Чернигов]
56.	Потир золоч[еный] чек[анный] 2 пол[овины] XVIII в.	[г. Чернигов]
57.	Потир сер[ебряный] частью золоч[еный] чек[анный] с летописью 1797 г.	[г. Чернигов]
58.	Потир сер[ебряный] грав[ированный] летопись 1808 г.	[г. Чернигов]
59. 60. 61.	3 средних части различн[ых] окл[адов] Еванг[елий] чекан[ных] 2 сереб[ряных] золоч[еных] сред[ины] XVIII в.	[г. Чернигов]
62.	Риза с ик[оны] Б[ожьей] М[атери] сереб[ряная]	[г. Чернигов]

	чек[анная] 2 пол[овины] XVIII в.	
63.	Лампада сер[ебряная] чек[анная] пер[вой] пол[овины] XVIII в.	[г. Чернигов]
64.	Кадило зол[...] чек[анное] 2 пол[овины] XVIII в.	[г. Чернигов]
65.	Лампада мал[ого] разм[ера] с легк[им] чек[аном] Киев[ской] раб[оты] сер[едины] XIX в.	[г. Чернигов]
66.	Посох епископ[ский] с летописью сер[ебряный] част[ью] зол[оченый] с чеканом и гравир[овкой] 1797 г.	[ч. Чернигов]
67.	Поддон сер[ебряный] чек[анный] сред[ины] XVIII в.	[г. Чернигов]
68.	Потир сер[ебряный] частью золоч[еный] без сред[ней] части пол[овины] XVIII в.	[г. Чернигов]
69.	Поддон сер[ебряный] чек[анный] с летоп[исью] 1804 г.	[г. Чернигов]
70. 71. 72.	2 застѣжки 1 литая 2 гравир[ованная] зол[оченая] и полоса сер[ебряная] литая орнам[ентированная] из обр[аза] Еванг[елия] XVIII в.	[г. Чернигов]
73. 74. 75. 76. 77.	4 угла и 1 сред[няя] часть оклада Ев[ангелия] 1) Ср[едняя] ч[асть] и 2 угла чек[анные] сереб[яные], 2) 1 угол частью золоч[еные] чек[анные] 3) 1 угол золоч[еный] гравир[ованный] XVIII в.	Неизв[естно]
78.	Указатель для торы сер[ебряный] чек[анный] XVIII в.	
79.	Лампада сереб[ряная] чекан[ная] ажур[ная] 1882 г.	Конотопск[ий] уезд
80.	Крест выносн[ой] сер[ебряный] зол[оченый] гравир[ованный] с литой гол[овкой]	[Конотопский уезд]
81.	Потир сер[ебряный] частью золоч[еный] чек[анный]	[Конотопский уезд]
82.	Крест напрест[ольный] чекан[ный] сер[ебряный] 1 пол[овины] XVIII в.	[Конотопский уезд]
83.	Потир мал[ого] разм[ера] [...] сер[ебряный] гравир[ованный] XVIII в. (из 2 ч[астей] сломан)	[Конотопский уезд]
84.	2 сред[ние] части и 4 угла окл[ада] Ев[ангелия] сер[ебряные] чек[анные] 2 п[оловины] XVIII в.	[Конотопский уезд]
85.	Нижняя часть дарохранил[ельницы] сер[ебряной] част[ью] золоч[еный] чек[анной] 2 п[оловины] XVIII в.	Екатерин[ославская] губ[ерния]
86.	Потир сер[ебряный] золоч[еный] пер[вой] пол[овины] XVIII в.	[Екатеринославская губерния]
87.	Поддон сер[ебряный] чек[анный] 2 п[оловины] XVIII в.	
88.	2 мал[ые] овал[ьные] иконки накладки зол[...] гравир[ованные]	Неизв[естно]
24 авг[уста]		
1.	Крест на поддоне со след[ами] позол[оты] чекан[ный] 2 пол[овины] XVIII в.	Екатер[инославская] губ[ерния]
2.	Потир сереб[ряный] частью золоч[еный] чекан[ный] с 3 чекан[ными] золоч[еными] образами 2 пол[овины] XVIII в.	Екатер[инославская] губ[ерния]
3.	Оправа дерев[яного] креста сер[ебряная] чек[анная] 2 пол[овины] XVIII в.	Полтавск[ая] губ[ерния]
4.	Крест сереб[ряный] частью золоч[еный] чекан[ный] без ручки 2 пол[овины] XVII в.	[Полтавская губерния]
5.	Крест на поддоне сер[ебряный] гравир[ованный] поддон чеканный	[Полтавская губерния]
6.	Крест сереб[ряный] выносной гравир[ованный] с летописью	Неизв[естная] губ[ерния]
7.	2 доски различ[ных] окл[адов] Ев[ангелий] одна	[Неизвестная губерния]
8.	сереб[ряная] 2-я частью золоч[еная] чекан[ная] ажур[ная] 2	

	пол[овины] XVIII в.	
9.	Потир сереб[ряный] чекан[ный] с 7 овал[ными] иконками (одна выломана) 2 пол[овины] XVIII в.	Харьковск[ая] губ[ерния]
10.	Потир малең[ький] [...] глад[кий] и грав[ированный] с легким чеканом нач[ала] XIX в.	Кременчуг[ская] губ[ерния]
11.	Потир сереб[ряный] чекан[ный] с золоч[еным] сосудом начала XVIII в.	[Кременугская губерния]
12.	Потир золоч[еный] с сер[ебряным] футл[яром] на сосуде [с] чекан[ном] 1 полов[ины] XVIII в.	[Кременчугская губерния]
13.	Крест на поддоне сер[ебряный] мест[ами] золоч[еный] чекан[ный] 2 пол[овины] XVIII в.	[Кременчугская губерния]
14.	Потир сереб[ряный] местами золочен[ый] гравированный московской работы	Ямпольск[ий] уезд
15.	Указатель для торы сер[ебряный] гравир[ованный] пол[овины] XVIII в.	[Ямпольский уезд]
16.	Лампада сереб[ряная] чекан[ная] конца XVIII – нач[ала] XIX [в.] с гравиров[анными] инициалами	[Ямпольский уезд]
17.	Потир без сред[ней] части золоч[еный] чекан[ный] 1 пол[овины] XVIII в.	[Ямпольский уезд]
18.	Евр[ейская] бляшка сереб[ряная] гравир[ованная] пол[овины] XVIII в.	[Ямпольский уезд]
19.	Евр[ейск]ая бляшка сер[ебряная] частью зол[оченая] с фигур[ами]	[Ямпольский уезд]
20.	Подвесная фиг[ура] Арх[ангел] Михаил с 3 подсвечниками сер[ебряные] част[ью] с зол[очением] пол[овины] XIX в.	Полтава
21.	Оклад к иконе Павла и Христины сер[ебряный] чек[анный] 1815 г.	Ямпольск[ий] уезд
22.	Потир золоч[еный] чекан[ный] с клейм[ом] маст[ера] нач[ала] XVIII в.	
23.	Корона к торе сер[ебряная] частью зол[оченая] чекан[ная] пол[овины] XVIII в.	Екатериносл[авская] губ[ерния]
24.	Крест сереб[ряный] золоч[еный] чекан[ный] с 3 финифт[ями] 1791 г.	[Екатеринославская губерния]
25.	Лампада сер[ебряная] флигран[ная] работы нач[ала] XIX в.	[Екатеринославская губерния]
26.	2 угла и сред[няя] часть окл[ада] Еван[гелия] зол[оченые] гравир[ованные] на сред[ней] части 3 литые фигуры [...] Распятие и предстоящие нач[ала] XVIII в.	Екатеринос[лавская] губ[ерния]
27.	Доска с окл[ада] Еван[гелия] сереб[ряная] чекан[ная] нач[ала] XIX в.	[Екатеринославская губерния]
28.	Крест вынош[ой] золоч[еный] гравир[ованный] с литыми фигурами нач[ала] XIX в.	[Екатеринославская губерния]
29.	Дискос сереб[ряный] гравиров[анный] 1746 г.	Полтава
30.	Потир золоч[еный] чек[анный] с 8 финифтями 1786 г.	Донбас
31.	Ковшик с ручкой литой сереб[ряный] гравиров[анный] пер[вой] пол[овины] XVIII в.	[Донбас]
32.	1 угол окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченый] грав[ированный] пол[овины] XVIII в.	[Донбас]
33.	2 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] чек[анные] пол[овины] XVIII в.	[Донбас]
34.	Доска, 4 угла и 2 сред[ние] части к ней окл[ада] Ев[ангелия]. Ср[едняя] ч[асть] и углы золоч[еные] доска ажур[ная] сереб[ряная]. Все чеканные с литыми фигур[ами] Расп[ятие] и Предст[оящие] XVII в.	Нов[город]-Сев[ский] уезд]
35.	7 частей оклада ик[оны] Б[ожьей] М[атери],	[Новгород-

	золоч[енные] чекан[ные] 1 пол[овины] XVIII в.	Северский уезд]
36.	Оклад с ик[оны] Б[ожьей] М[атери] Дегтяревской зол[оченый] частью чекан[ный] 1 пол[овины] XVIII в.	Нов[город]-Сев[ерский] уезд]
37.	Венец с обр[аза] Б[ожьей] М[атери] частью чек[анный] пер[вой] пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
38.	Риза зол[оченая] чек[анная] с обр[аза] Б[ожьей] М[атери] Казан[ской] 1792 г.	[Новгород-Северский уезд]
39.	Риза с ик[оны] Б[ожьей] М[атери] зол[оченая] чек[анная] с летописью 1744 г. с большим венцом, сломана пополам	[Новгород-Северский уезд]
40.	Доска с окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченая] чек[анная] пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
41.	Риза накладка с обр[аза] Б[ожьей] М[атери] пер[вой] пол[овины] XVIII в. часть отломана зол[оченая] чек[анная]	[Новгород-Северский уезд]
42.	Риза с ик[оны] Спасителя серебряная чекан[ная] 1762 г. с венцом	[Новгород-Северский уезд]
43.	4 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] грав[ированные] XVII в.	Нов[город]-Сев[ерский] уезд]
44.	4 накл[адки] с Еванг[елия] и средняя [часть] все четыре угл[а] окл[ада] Ев[ангелия] золоч[енные] гравиров[анные] к[онца] XVII – нач[ала] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
45.	4 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] гравир[ованные] сред[ины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
46.	4 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] золоч[енные] чекан[ные] 1 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
47.	4 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] сер[ебряные] чек[анные] 1773 г.	[Новгород-Северский уезд]
48.	4 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] чек[анные] 1760 г.	[Новгород-Северский уезд]
49.	4 угла и ср[едняя] часть окл[ада] Ев[ангелия] 173[.] г.	[Новгород-Северский уезд]
50.	4 овал[ьные] накл[адки] окл[ада] Ев[ангелия] с евангелистами зол[оченые] чек[анные] 1 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
51.	3 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченые] чек[анные] 2 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
52.	Сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] зол[оченая] чек[анная] 2 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
53.	4 угла и сред[няя] часть окл[ада] Ев[ангелия] золоч[енные] чек[анные] 1 пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
54.	2 сред[ние] части и 2 угла окл[ада] Ев[ангелия] золоч[енные] гравир[ованные] сред[ины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
55.	4 угла и 2 сред[ние] части окл[ада] Еванг[елия] сер[ебряные] чекан[ные] 2 пол[овины] XVIII в. 1769 г.	[Новгород-Северский уезд]
56.	2 застежки с окл[ада] Ев[ангелия] чекан[ные] с гол[овами] анг[елов] зол[оченые] пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
57.	Застежка от книги литая зол[оченая] пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
58.	4 угла окл[ада] Ев[ангелия] сер[ебряные] чек[анные] 1773 г.	[Новгород-Северский уезд]
59.	4 угла окл[ада] Ев[ангелия] золоч[енные] чек[анные] пол[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
60.	Кружка большая цилинд[ричная] с руч[кой] золоч[еная] немецк[ой] раб[оты] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
61.	Крест наперстн[ый] сер[ебряный] чек[анный] зол[оченый] к[онца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]

62.	Крест нател[ьный] сер[ебряный] [...] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
63.	4 угла окл[ада] Ев[ангелия] сер[ебряные] грав[ированные] к[онца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
64.	Крест наперс[тный] сер[ебряный] с лат[...] [...] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
65.	Крест сер[ебряный] чек[анный] еписк[опский] к[онца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
66.	Оклад Еванг[елия] из 15 мел[ких] + еще 1 полон[ана] частей 3-х углов 2 ср[едних] част[ей] серебр[яных] золоч[еных] с литыми застеж[ками] и украшен[иями] и гравиров[анными] изображен[иями] XVII в.	[Новгород-Северский уезд]
67.	4 угла оклада Евангелия зол[оченные] чек[анные] 1 под[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
68.	Крест на поддоне сер[ебряный] част[ью] зол[оченый] полов[ины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
69.	Оправа от дерев[яного] креста на поддоне сер[ебряная] чек[анная] с летописью кон[ца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
70.	Крест на поддоне золоч[еный] гравир[ованный] (распятие отсутствует) кон[ца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
71.	Крест выносной серебр[яный] гравиров[анный] с литым распятием и голов[ками] ангел[ов] с 2 прост[ыми] камнями XVII в.	[Новгород-Северский уезд]
72.	Оправа от дерев[яного] выносн[ого] креста золоч[еная] гравир[ованная] 1718 г.	[Новгород-Северский уезд]
73.	Ковшик сер[ебряный] зол[оченый] с ручкой литой и чернями нач[ала] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
74.	Потир сер[ебряный] чек[анный] с позол[отой] част[ичной] под[овины] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
75.	Потир сер[ебряный] част[ью] зол[оченый] чекан[ный] Данцинг[ской] работы XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
76.	Потир золоч[еный] чек[анный] с летописью 1660 г.	[Новгород-Северский уезд]
77.	Потир сер[ебряный] чекан[ный] с летописью 1729 г.	[Новгород-Северский уезд]
78.	Потир серебр[яный] золоч[еный] нач[ала] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
79.	Потир сер[ебряный] част[ью] золоч[еный] чекан[ные] полов[ина] (поддон) и конец (верх) XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
80.	Потир серебр[яный] золоченый чекан[ный] с летописью 1709 г.	[Новгород-Северский уезд]
81.	Крест сер[ебряный] на поддоне чек[анный] поддон гравир[ованный] крест с летописью 1757 г.	[Новгород-Северский уезд]
82.	Крест дерев[яный] ажур[ный] полон[анный] с тканью под стеклом в сер[ебряной] зол[оченой] оправ[е] XVII в.	[Новгород-Северский уезд]
83.	Крест серебр[яный] выносн[ой] без ручки гравиров[анный] к[онца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
84.	Крест серебр[яный] золоч[еный] чек[анный] без поддона к[онца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]
85.	Лампада сер[ебряная] филигр[анная] XIX в.	[Новгород-Северский уезд]
86.	Крест сер[ебряный] золоч[еный] без поддона чекан[ный] кон[ца] XVIII в.	[Новгород-Северский уезд]

Все означенные в сей описи предметы, а именно №№ 1–88 23 августа и №№ 1–86 описи 24 авг[уста] в количестве 174 предметов уложены в ящик № 1783. Общий вес коего 6 пуд[ов] 2 фун[та]. Чистый вес вещей 3 пуд[а] 37 ф[унтов] 48 зол[отников].

Джерела і література

Архів Д.М. Щербаківського. Ф. 9 // НА ІА НАН України. – Спр. 170.

Бузько О.В. Архівні документи про повернення церковних цінностей в Україну. Музейні читання. Матеріали наукової конференції «Ювелірне мистецтво – погляд крізь віки», 10-12 лист. 2014р. Київ.: ТОВ «Фенікс», 2015. С. 7-14.

Закон України «Про Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 1999 р. / [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14> (останній перегляд: 10.09.2018).

Кот С. І. Українські культурні цінності в Росії: Проблема повернення в контексті історії та права. – К., 1996. – 91 с.

Кот С., Нестуля О. Українські культурні цінності в Росії. Перша спроба повернення. 1917-1918 рр. – К.: Вид. дім «Соборна Україна», 1996. – 300 с.

Мовчан О.М. Кампанія з вилучення в УСРР церковних цінностей 1922 р. // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка – Ком. – К.: Наукова думка, 2007. – 528 с.

Нестуля О.О. Доля церковної старовини в Україні. 1917-1941 рр. Ч. 1: 1917 р. – середина 20-х років. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 1995. – 278 с.

Нестуля О., Веземоська С. Федір Людвігович Ернст і його щоденник «Художній відділ» 1925-1933 рр. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 242 с.

Станіцина Г.О. Архівні документи щодо зусиль Всеукраїнської академії наук (ВУАН) з рятування музейних цінностей, що вилучалися для допомоги голодуючим у 1922 р. // Археологія. – 2006. – № 2. – С. 63-76.

Станіцина Г.О. Хроніка повернення в Україну церковних цінностей, вилучених в 1922 році // Музейні читання. Матеріали наукової конференції «Ювелірне мистецтво – погляд крізь віки». – К., 2007. – С. 18-26.

Станіцина Г.О. Архівні документи про повернення церковних цінностей музейного значення в 1923 р. // Археологія. – 2008. – № 1. – С. 60-70.

Українські культурні цінності в Росії: Перша спроба повернення, 1917–1918 / Упоряд.: С. Кот, О. Нестуля. – К.: Вид. дім «Соборна Україна», 1996. – 300 с.

Українські культурні цінності в Росії: На шляху до діалогу, 1926-1930 / Упоряд.: О. Нестуля, С. Нестуля. – П.: РВВ ПУСКУ, 2002. – 333 с.

Українські культурні цінності в Росії: спроба діалогу про повернення. 1930 р. / Упоряд.: О. Нестуля, С. Нестуля. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2006. – 331 с.

Щербаківський Д. Золотарська оправа книжки в XVI–XIX століттях на Україні // Бібліологічні вісті. – 1924а. – № 1-3. – С. 3-15.

Щербаківський Д. Готичні мотиви в українському золотарстві // Україна. – 1924б. – № 4. – С. 3-11.

Щербаківський Д. Оправи книжок у київських золотарів XVII–XVIII ст. – К., 1926. – 52 с.

Summary

Frasyniuk Olha

The Cultural Values Returned by D. Shcherbakivskiy from Moscow in 1922 (Box № 1783 Collected on August 23-24, 1922)

Key words: the personal fond of D. Shcherbakivskiy; the cultural values; the church values; the State Depository of Precious Metals of the Ministry of Finance of the USSR.

For the first time, a description of the content of the box № 1783 with church values, returned by D. Shcherbakivskiy from the State Depository of Precious Metals of the Ministry of Finance of the USSR (Moscow) in September 1922, is published.

Резюме

Фрасинюк Ольга

Культурные ценности, возвращенные Д. Щербаковским из Москвы в 1922 году (ящик № 1783, собранный 23-24 августа 1922 г.)

Ключевые слова: фонд личного происхождения Д. Щербаковского; культурные ценности; церковные ценности; Гохран Минфина СССР.

Впервые публикуется описание содержания ящика № 1783 с церковными ценностями, возвращенными Д. Щербаковским из Гохрана Минфина СССР (г. Москва) в сентябре 1922 г.